

Metaadat-menedzsment a könyvtári falakon túlmutató összefogásban⁵⁹

A bibliográfiai számbavétellel foglalkozó víziók többségében markánsan jelen van a könyvtári falakon túlmutató együttműködés a metaadatok kezelése (készítése, hitelesítése, terjesztése) terén.⁶⁰

Michele Casalini a rendszerek közötti együttműködést azonosítja a jelenkori könyvtári világot jellemző egyik legfontosabb tendenciaként. Az authority állományok építése is ezen az új megközelítésen alapul. Egyszerre támaszkodik ugyanis az adatgazdagítás és -validálás manuális és automatikus folyamataira, illetve a tudásbázisokra mint a hitelesség forrásaira, és ezáltal magasabb szintre emeli a tudás terjesztésében érdekelt nemzetközi intézmények és szervezetek közötti kooperációt. Az adatok töménytelen mennyisége mellett is fennáll ugyanis az igény a hozzáférési információk minőségének és stabilitásának egyfajta garantálására, amelyhez az eltérő nyelvi és kulturális kontextusokban alkalmazott korábbi technológiák és standardok nem jelentenek biztos alapot. Az adatok újrafelhasználását előtérbe állító új felfogás az adat, illetve az authority kontroll mibenlétének újragondolására készíti bennünket, és a fejlődés eme természetes vonalán jutunk el a rekordtól az entitásig. Az entítások azonosítása az entításkapcsolatok meghatározásával egy, a korábbinál rugalmasabb látásmódot feltételez, valamint heterogén szervezeti együttműködést, ahol az eltérő forrásokból származó adatok összehasonlítása és integrációja gondoskodik az információk minél nagyobb teljességéről és hitelességéről. A közgyűjtemények az adatok létrehozásában és gazdagításában is át kell lépjenek korábbi korlátaikat. Az interoperabilitáshoz ugyanakkor az entítások egyedi elnevezésekkel, kódokkal való ellátására van szükség, amely szerepet az egységes forrásazonosító (URI) tölti be, az entítások-

⁵⁹ Michele Casalini *The future of bibliographic services in light of new concepts of authority control* című előadása alapján. Elhangzott: Bibliographic Control in the Digital Ecosystem: International Conference, Firenze, 2021. február 12. <https://youtu.be/sPrefNT8wG0?t=6230> (2021.10.20.)

⁶⁰ A könyvpiari értéklánra kiterjedő metaadat-menedzsmentről lásd: Attanasio, Piero: Metadata Management in the Book Supply Chain. Elhangzott: Bibliographic Control in the Digital Ecosystem: International Conference, Firenze, 2021. február 9. https://youtu.be/Z_MDPpzVRI4?t=1974 (2021.10.20.)

ról való közlések normalizált nyelve pedig a forrásleíró keretrendszer (Resource Description Framework – RDF). Az RDF-nyelven megfogalmazott állítások elemeit különböző forrásokból is vehetjük (pl. RDA, BIBFRAME) összekapcsolva ezzel eltérő standardokat és modelleket.

A 2016-ban indult *Share Virtual Discovery Environment* (Share-VDE vagy SVDE) projekt célja az új technológiák és standardok gyakorlatba való átültetése egy közös (osztott) katalogizálási környezet létrehozásával. A kezdeményezés egyik alapítója a bibliográfiai ügynökségeként is ténykedő *Casalini Libri*, amely műszaki testvérvállalatával, az *@Cultal* közösen régóta tesztelik a kapcsolattad-technológián alapuló könyvtári megoldásokat. E tapasztalatokra építve célozták meg az SVDE-projekten belül a bibliográfiai rekordok authority kontrolljának újszerű megközelítését olyan eljárások létrehozásával, amelyek megújítják a könyvtárak authority szolgáltatásait, valamint előmozdítják átállásukat a kapcsolt adatok alkalmazására.

A projekt kiindulási alapja a könyvtárak állandó igénye, hogy bibliográfiai és authority rekordjaikat hiteles forrásokból tudják frissíteni MARC-formátumban vagy a BIBFRAME kapcsolattad-struktúráját követve. A nemzeti és tudományos könyvtárak aktív részvételével megvalósuló kezdeményezés főbb céljai:

- MARC-rekordok adatgazdagítása azonosítókkal külső forrásokból (pl. ISNI, VIAF);
- entitások egymásnak való megfeleltetése, klaszterezése;
- MARC-RDF-konverzió a BIBFRAME szótára és egyéb ontológiák alkalmazásával;
- automatizált authority szolgáltatások, adatfrissítési és adatterjesztési eljárások;
- manuális entitáskezelő eszköz (J. Cricket);
- adatpublikálás entításalapú felhasználói felületen (www.share-vde.org).

Az interoperabilitással kapcsolatos egyik legfontosabb kihívás, hogy az adatmodelleinket úgy szükséges egymással megfeleltetnünk, hogy az ne menjen az adatrészletesség rovására. Az SVDE-projektben ezért jóváhagytak egy SVDE Opus Osztályt, amely egyszerre felel meg a BIBFRAME és az SVDE műentitásának. Ahogy látszik, a projekt voltaképp az észak-amerikai BIBFRAME-modell entitásmegközelítését próbálja kibékíteni az Európa-központú IFLA LRM-ben megfogalmazódó megközelítéssel. Mindez jól szolgálja az eltérő katalogizálási gyakorlatok közötti átjárást.

A projekt keretében készülő tudásbázis többféle módon épül, és többféle forrást ötvöz. A mechanikus algoritmusok révén létrejött adattartam manuálisan finomítható-pontosítható, például a könyvtárak munkatársai által, míg az eltérő eljárások szerint épülő VIAF-ból és Wikidatából származó információk egyszerre biztosítják a minőséget és a nyitottságot a széles felhasználói közösségek felé. A tervek szerint a jelenleg J. Cricketként ismert tudásbázis-szerkesztő a könyvtári authority szolgáltatás eszközévé növi ki magát, alkalmassá válva a kapcsolattal alapú entitáskezelésre.

A Share-VDE-típusú projektek eredményeinek mielőbbi implementálásával a könyvtárak authority szolgáltatásai idővel nyitottabbá és kooperatívabbá válhatnak.

Dancs Szabolcs

Az osztályozás és a tárgyszavazás modern könyvtári környezetben⁶¹

A könyvtári feltáró munka bibliográfiai adatok rögzítését követő szintje az osztályozás. A világot leíró fogalmakat azonos ismérvek mentén tudjuk csoportosítani, osztályokba rendezni, majd ezen osztályok jelzeteivel meghatározni egy adott dokumentum tartalmát. A könyvtártudomány fejlődése során számos osztályozási rendszer alakult ki, többnyire a 19. század közepétől kezdődően. Napjainkban a leggyakoribb osztályozási rendszerek a *Melvil Dewey*-féle *tízdeses osztályozás* (Dewey Decimal Classification – DDC), ennek továbbfejlesztéseként az *Egyetemes Tízdeses Osztályozás* (Universal Decimal Classification – UDC, magyarul ETO), illetve a Kongresszusi Könyvtár osztályozási rendszere (LCC).

⁶¹ A cikk elkészítésekor az alábbi előadásokat vettem alapul:

Lucarelli, Anna: *Thesauri in the digital ecosystem*. Elhangzott: Bibliographic Control in the Digital Ecosystem: International Conference, Firenze, 2021. február 11. <https://youtu.be/EoCt3ZYBmWI?t=319> (2021.10.20.)

Mödden, Elisabeth: *Artificial intelligence, machine learning and bibliographic control*. Elhangzott: Bibliographic Control in the Digital Ecosystem: International Conference, Firenze, 2021. február 10. <https://youtu.be/Yo6Vi72E1T4?t=125> (2021.10.20.)

Suominen, Osmo – Kirjasto, Kansallis: *Annif and Finto AI: Developing and implementing automated subject indexing*. Elhangzott: Bibliographic Control in the Digital Ecosystem: International Conference, Firenze, 2021. február 10. <https://youtu.be/Yo6Vi72E1T4?t=1894> (2021.10.20.)